

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА

« 07 » _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»**

**Тема: «ПРОБЛЕМА ТЕРОРИЗМУ В РЕГІОНІ ДЕРЖАВ СЕРЕДНЬОГО
СХОДУ»**

Виконавець: Гринько Вікторія Вячеславівна, 408 МВ

(група, ПІБ)

Керівник: Артем Петрович Сапсай, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій Національний авіаційний університет

(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ)

Нормоконтролер:

(підпис)

(ПІБ)

КИЇВ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ.....	7
1.1. Поняття та сутність тероризму у науковій літературі.....	7
1.2. Аналіз основних праць з теми дослідження.....	12
РОЗДІЛ 2. ТЕРОРИЗМ В МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ СЕРЕДНЬОГО СХОДУ.....	18
2.1. Причини тероризму на Середньому Сході.....	18
2.2. Сучасні терористичні угруповання на Середньому Сході.....	24
2.3. Вплив тероризму на політичну ситуацію та економіку країн Середнього Сходу.....	27
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ НА СЕРЕДНЬОМУ СХОДІ.....	32
3.1. Роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом.....	32
3.2. Проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході.....	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кордони все частіше перестають бути бар'єром і не можуть зупинити розвиток міжнародної злочинності. Терористичні угруповання в регіоні не тільки дестабілізують місцеві країни, але й впливають на глобальну безпеку. Вивчення причин, механізмів і наслідків тероризму може допомогти розробити ефективні заходи протидії.

Актуальність теми дослідження обумовлюється низкою факторів.

По-перше, тероризм серйозно вплинув на соціальну структуру та економіку країн Близького Сходу. Аналіз цих наслідків допоможе зрозуміти, як тероризм впливає на соціальну структуру, економічний розвиток і гуманітарну ситуацію в регіоні, що має вирішальне значення для формулювання політики відновлення та розвитку.

По-друге, дослідження дає розуміння процесу, за допомогою якого терористичні групи радикалізуються та вербують нових членів, а також соціальних, економічних і психологічних факторів, які сприяють цьому процесу. Це важливо для розробки програм дерадикалізації та запобігання тероризму.

По-третє, геополітичною нестабільністю. Війни, окупації та інші конфлікти створюють сприятливі умови для розвитку тероризму.

По-четверте, тероризм ставить виклики перед міжнародним правом та етичними нормами, зокрема щодо прав людини, військових дій та законодавства. Дослідження допомагає формулювати нові правові норми та адаптувати існуючі до сучасних умов.

По-п'яте, транснаціональним характером тероризму. Терористичні організації часто діють у декількох країнах, що ускладнює боротьбу з ними.

Досліджували проблему тероризму в регіоні Середнього Сходу такі науковці, як Балацька О., Баранова В., Бохенко В., Бунчук М., Годя І., Грабчук І., Данильченко Ю., Друг А., Загурська-Антонюк В., Калмикова О., Канцір В., Ковтун Н., Кудінов С., Кучерук М., Лавер О., Леонов Б., Манойло К., Матусевич А., Машков О., Мітін В., Мокляк В., Новоскольцев Г., Павленко С., Петрук Н., Русанова Є., Сизонюк В.,

Ткач В., Целуйко М., Ямпольська Л. та інші, проте дане питання все ще потребує наукових доробків.

Означені фактори зумовили актуальність теми пропонованого дослідження.

Метою дослідження є розкрити роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом на Середньому Сході.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

- Критична оцінка сильних та слабких сторін різних теоретичних підходів до дослідження тероризму
- розглянути причини тероризму на Середньому Сході;
- охарактеризувати тероризм в міжнародно-політичних процесах Середнього Сходу;
- з'ясувати роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом;
- визначити проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході.

Об'єкт дослідження. Комплексне вивчення феномену тероризму в регіоні Середнього Сходу, включаючи його причини, прояви, наслідки та заходи протидії.

Предмет дослідження – проблема тероризму в регіоні Середнього Сходу.

Методи дослідження. Відповідно до завдань роботи, з урахуванням об'єкта, предмета дослідження, для досягнення поставленої в роботі мети застосовувалися такі методи.

Методологічною основою роботи є діалектичний метод – загальнонауковий метод пізнання відносин, що полягає в єдності суперечливих протилежних ідей і позицій, дозволив розглянути усі питання теми в динаміці, виявити їх взаємозв'язок і взаємообумовленість.

Метод системного аналізу дозволив дослідити тероризм як складну систему, що складається з взаємопов'язаних елементів: політичних, соціальних, економічних, культурних та релігійних, допоміг зрозуміти корінні причини тероризму та його динаміку, а також ідентифікував ключові фактори, що сприяють виникненню та поширенню тероризму.

Порівняльний метод дозволив виявити спільні риси та відмінності між різними терористичними угрупованнями, допоміг зрозуміти еволюцію тероризму та його адаптацію до мінливих умов.

Методи аналізу та синтезу допомогли розділити проблему тероризму на складові частини, а потім синтезувати їх у цілісне розуміння, а також визначити ключові фактори, що сприяють тероризму, та їх взаємозв'язок.

Метод індукції використовувався для виявлення загальних тенденцій та закономірностей в тероризмі, допоміг сформулювати гіпотези про причини та наслідки тероризму.

Формально-логічний метод надав можливість визначити понятійний апарат з проблемних питань, зокрема, розкрити зміст понять, що складає предмет роботи, сформулювати висновки.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження присвячене комплексному вивченню проблеми тероризму на Середньому Сході, що включає розробку нового визначення тероризму, вивчення причин і механізмів поширення тероризму. Також характеристика провідних організацій, що займаються тероризмом, оцінка ролі міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом та визначення суттєвих проблем, рекомендації щодо їх вирішення.

Практична значущість одержаних результатів. Результати дослідження поглиблюють відомості про проблему тероризму в регіоні Середнього Сходу і будуть корисними у навчальному процесі для студентів спеціальності «Міжнародні відносини».

Апробація результатів роботи. Основні результати дослідження були представлені на XXIV Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки» [52] та у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: Сучасні виклики та перспективи» [53], де отримали позитивну оцінку фахівців. Актуальним та ґрунтовним є дослідження, яке дає цінний аналіз тероризму на Середньому Сході та його геополітичних наслідків.

Результати дослідження мають практичне значення для розробки ефективних стратегій протидії тероризму.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг бакалаврської роботи становить 56 сторінок, з них основна частина – 50 сторінки. Список використаних джерел включає 61 найменування на 6-ти сторінках.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ

1.1. Поняття та сутність тероризму у науковій літературі

Сьогодні все більш актуальною проблемою в міжнародних відносинах стає не загроза з боку збройних сил інших держав, а протиправні дії недержавних суб'єктів, в тому числі міжнародних терористичних організацій. Тому міжнародне співтовариство прагне розробити засоби для запобігання будь-яким актам тероризму. Терористичні акти стають добре керованим, ретельно спланованим і організованим міжнародним рухом з власними засобами репресій.

Прямі насильницькі посягання на життя, здоров'я, власність і матеріальні цінності громадян завдають серйозної шкоди безпеці населення і національній економіці, а також підривають стабільність політичної системи і політичні орієнтири суспільства. За певних обставин терористичні акти можуть призвести до масштабних екологічних та економічних катастроф і масових жертв. Кінцевим наслідком терористичних актів є деморалізація суспільства, породження страху, недовіри, залякування, придушення громадської думки, невдоволення владою і правоохоронними органами та багато інших деструктивних наслідків [4, с. 26].

Питання тероризму протягом багатьох років залишається предметом дослідження численних науковців. Різні дослідники пропонують власні визначення цього терміну, намагаючись охопити всі аспекти цього складного явища.

В загальному розумінні, тероризм визначається як політично мотивоване насильство, що має на меті залякування або примушення цивільного населення або урядів. Наукова література підкреслює, що тероризм спрямований на створення атмосфери страху та нестабільності, а також на посягання на фундаментальні цінності суспільства, такі як життя, свобода та безпека.

Важливо зазначити, що не всі акти насильства можна класифікувати як тероризм. Науковці чітко розмежовують тероризм з іншими формами насильства, такими як кримінальні злочини, військові дії або внутрішні конфлікти. Вирішальним

фактором для визначення тероризму є наявність політичної мотивації та прагнення вплинути на політичні процеси або змінити політичну систему.

Окрім загального визначення, наукова література також пропонує більш детальні категоризації та типології тероризму. Дослідники розрізняють тероризм за мотивами, цілями, методами та масштабами. Також існують окремі категорії для державного та недержавного тероризму, а також для тероризму, що ґрунтується на релігійній, етнічній або ідеологічній мотивації.

Розуміння тероризму, його причин та наслідків є ключовим для розробки ефективних стратегій протидії цьому явищу. Наукові дослідження в цій сфері допомагають краще уявити природу тероризму, його еволюцію та нові виклики, з якими стикається суспільство.

Тож розглянемо поняття та сутність тероризму у науковій літературі.

В. Баранова визначає міжнародний тероризм як політично мотивоване насильство, яке здійснюється суб'єктами, які не є державами, з метою залякування або заподіяння шкоди цивільним особам або державним/міжурядовим об'єктам, з метою досягнення політичних цілей [6, с. 12].

І. Грабчук наголошує на складності чіткого визначення тероризму через його багатогранність та політичну заангажованість. Проте підкреслює, що тероризм має міжнародний характер, адже терористичні групи часто діють за межами однієї країни, використовуючи міжнародні мережі для фінансування, планування та здійснення своїх актів [11, с. 65-66].

В. Загурська-Антонюк зазначає, що тероризм – це політично мотивоване насильство, спрямоване на цивільних осіб з метою залякування або заподіяння шкоди. Авторка підкреслює, що тероризм не є випадковим актом насильства, а ретельно спланованою дією, спрямованою на досягнення політичних цілей [18].

О. Калмикова підкреслює, що тероризм - це не просто акт насильства, а політично мотивований акт, який має на меті залякати або примусити цивільне населення або уряди. Вона використовує визначення тероризму з Конвенції ООН про боротьбу з тероризмом 1999 року [3], яке описує тероризм як акт, який має на меті «створити атмосферу страху або залякування» або «примусити уряд або

міжнародну організацію вчинити або не вчинити певну дію». Дослідниця чітко розрізняє тероризм та інші форми насильства, такі як звичайні злочини або збройні конфлікти. Вона стверджує, що тероризм відрізняється від інших форм насильства своїми політичними мотивами та націленістю на цивільне населення [20, с. 6-7].

Н. Ковтун розглядає тероризм у контексті постгуманізму, філософської течії, яка стверджує, що людство виходить за межі традиційного гуманізму та вступає в нову еру, де технології та інші фактори трансформують людську ідентичність та можливості. Вона стверджує, що постгуманістичний контекст створює нові умови для виникнення та розвитку тероризму, адже з'являються нові актори, методи та цілі терористичної діяльності [22, с. 28].

Н. Ковтун позиціонує тероризм як форму неконвенційної політичної діяльності, яка використовує насильство та залякування для досягнення політичних цілей. Вона підкреслює, що тероризм виходить за рамки традиційних форм політичної боротьби, таких як війна або протести, і використовує методи, які мають на меті завдати шкоди мирному населенню.

Дослідниця виділяє наступні сутнісні характеристики тероризму:

- насильницький характер (тероризм завжди передбачає застосування насильства або загрозу його застосування);
- політичні мотиви (терористичні акти мотивовані політичними цілями, прагненням досягти змін у політичній системі або вплинути на політичні рішення);
- залякування (тероризм прагне залякати та деморалізувати населення або певну групу людей);
- цілеспрямованість на мирних жителів (терористичні акти часто спрямовані на мирних жителів, які не мають прямого стосунку до політичного конфлікту) [22].

С. Кудінов розглядає державний тероризм як політично мотивоване насильство, що здійснюється державою або за її схваленням проти власних громадян або інших осіб з метою залякування, придушення опору або досягнення політичних цілей. За С. Кудіновим суб'єкт державного тероризму – держава або її органи влади, об'єкт – цивільні особи, групи людей або інші держави, мета – залякування, придушення опору або досягнення політичних цілей, методи –

насильство, погрози насильства, незаконні арешти, катування, страти, депортації, пропаганда ненависті.

На переконання науковця, державний тероризм є однією з форм тероризму, яка відрізняється тим, що насильство здійснюється не приватною особою або групою, а державою. Він поділяє з іншими формами тероризму спільні риси, такі як політична мотивація, націленість на цивільних осіб та використання насильства для досягнення цілей. Однак державний тероризм має й унікальні характеристики, такі як його системний характер, використання ресурсів держави та можливість безкарності [23, с. 78-79].

К. Манойло визначає тероризм як насильницький акт, що має на меті залякати населення або змусити уряд чи міжнародну організацію вчинити або утриматися від певних дій, може бути політично мотивованим, але не обов'язково. Тероризм відрізняється від збройного конфлікту тим, що не спрямований на встановлення контролю над територією або повалення уряду [28, с. 308].

В. Мітін розглядає інформаційний тероризм як використання інформації та комунікаційних технологій з метою залякування, насильства або заподіяння шкоди людям або майну з політичних, релігійних або інших мотивів. Інформаційний тероризм стає все більш поширеним завдяки розвитку Інтернету та соціальних мереж. За В. Мітіним, інформаційний тероризм може мати серйозні наслідки для міжнародної безпеки, такі як підрив довіри до урядів та інституцій, розпалювання ворожнечі та насильства, дестабілізація країн та регіонів [32, с. 65].

Г. Новоскольцев визначає тероризм як політично мотивоване насильство, спрямоване на залякування населення та досягнення певних цілей шляхом порушення фундаментальних прав і свобод людини. Він підкреслює, що тероризм є злочином проти людства, який не має виправдання [37, с. 43].

С. Павленко окреслює релігійний тероризм як політично мотивоване насильство, що ґрунтується на релігійних ідеологіях та використовує релігійні символи, мотиви та виправдання. Автором підкреслюється, що релігійний тероризм має ряд особливостей, які відрізняють його від інших видів тероризму: використання релігійних догм та символів для легітимації насильства та залучення

послідовників, маніпулювання релігійними почуттями людей для розпалювання ненависті та ворожнечі, прагнення до встановлення релігійного правління або досягнення інших релігійно мотивованих цілей.

С. Павленко підкреслює, що подолання релігійного тероризму потребує комплексного та багатогранного підходу, який поєднує зусилля на міжнародному, національному та місцевому рівнях. Тільки спільними діями можна зменшити цю загрозу та забезпечити безпеку у світі [39, с. 966].

Після ретельного аналізу позицій науковців щодо визначення тероризму, пропонуємо власне визначення даного поняття: тероризм - це політично мотивоване насильство або загроза насильства, яке має на меті сіяти страх серед цивільного населення та/або змусити уряд чи міжнародну організацію вжити певних дій.

Наведемо характерні риси тероризму у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Ознаки тероризму

Ознака	Опис
Насильство або погроза насильства	Тероризм ґрунтується на застосуванні або загрозі застосування насильства проти людей або майна
Політичні, релігійні або ідеологічні мотиви	Насильство здійснюється з метою досягнення політичних, релігійних або ідеологічних цілей
Залякування та страх	Мета тероризму - залякати та посіяти страх серед населення або уряду
Публічний характер	Терористичні акти зазвичай здійснюються публічно або розраховані на те, щоб отримати максимальний розголос
Вплив на суспільство	Тероризм має значний негативний вплив на суспільство, підриваючи почуття безпеки та стабільності

Джерело: [27; 46].

Так, терористичні акти не є випадковими актами насильства. Вони вчиняються з чітко визначеною політичною метою, наприклад, для просування певної ідеології, повалення уряду або заподіяння шкоди певній групі людей. Терористи націлюються на цивільне населення, оскільки прагнуть завдати максимальної шкоди та сіяти

страх. Їхніми мішенями можуть бути невинні люди, які не мають жодного стосунку до їхньої політичної боротьби. Терористи використовують насильство, щоб залякати людей і змусити їх діяти так, як їм хочеться. Вони можуть прагнути змінити політику уряду, викликати соціальні заворушення або просто змусити людей жити в страху.

Таким чином, тероризм є складною проблемою, яка має множинні причини. Немає простого рішення, яке б одразу й назавжди поклало йому край. Важливо розрізняти тероризм та інші форми насильства, такі як звичайні злочини або військові дії. Боротьба з тероризмом потребує комплексного підходу, який включає в себе правоохоронні заходи, розвідку, дипломатію та соціально-економічний розвиток.

1.2. Аналіз основних праць з теми дослідження

У публікації «Тероризм у контексті глобалізації: сучасні тенденції» (2016 р.) О. Балацька [5] досліджує складні взаємозв'язки між тероризмом і глобалізацією. Авторка стверджує, що глобалізація створила сприятливе середовище для розвитку тероризму, полегшивши терористам мобілізацію ресурсів, поширення ідеології та проведення атак.

Науковиця зазначає, що глобалізація сприяє поширенню терористичних ідеологій, полегшує мобілізацію ресурсів для тероризму, ускладнює боротьбу з тероризмом: Терористичні групи можуть легко переміщатися по світу, уникаючи правосуддя, зростання нерівності та соціальної несправедливості може призвести до радикалізації, тому необхідно вживати комплексних заходів для боротьби з тероризмом. Ці заходи повинні включати співпрацю на міжнародному рівні, посилення заходів безпеки та вирішення корінних причин тероризму, таких як бідність та нерівність [5, с. 422-426].

О. Балацька робить важливий висновок про те, що тероризм є складною проблемою, яка не може бути вирішена лише силою. Для того, щоб ефективно боротися з тероризмом, необхідно також вирішувати його корінні причини, такі як бідність, нерівність та соціальна несправедливість.

У статті «Міжнародний тероризм та його вплив на світову політику» (2022 р.) В. Баранова [6], досліджує складну та актуальну проблему міжнародного тероризму, аналізуючи його визначення, причини виникнення, форми прояву та вплив на світову політику. Дослідниця класифікує терористичні акти за їхніми цілями, методами та масштабами, виділяючи такі форми: тероризм проти цивільних осіб, тероризм проти державних об'єктів, економічний тероризм, кібертероризм та біологічний тероризм.

В. Баранова підкреслює, що міжнародний тероризм є складною та багатогранною проблемою, яка потребує комплексного підходу до її вирішення. Авторка закликає до посилення міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом, а також до вжиття заходів з усунення корінних причин, що сприяють його виникненню [6, с. 12-15].

У роботі «Удосконалення системи боротьби з тероризмом: досвід США» (2021 р.) В. Бохенко [7] досліджує підходи США до протидії тероризму, аналізуючи їхні сильні та слабкі сторони. На думку дослідника, США використовують комплексний підхід до боротьби з тероризмом, який поєднує в собі правоохоронні заходи, розвідку, дипломатію та співпрацю з міжнародними партнерами. Країна приділяє значну увагу профілактиці тероризму, прагнучи усунути корінні причини, які можуть призвести до радикалізації людей. США мають розвинену систему обміну інформацією між різними відомствами та з міжнародними партнерами, що дозволяє їм ефективно протистояти терористичним загрозам [7, с. 149-154].

У статті «Економічні причини і наслідки міжнародного тероризму» (2016 р.), М. Бунчук [8] досліджує складні взаємозв'язки між економічними факторами та міжнародним тероризмом. Автор стверджує, що економічні умови відіграють значну роль у розвитку та поширенні тероризму, а також мають суттєві наслідки для світової економіки.

У публікації «Міжнародний тероризм як фактор негативного впливу на туризм» (2018 р.) І. Годя [10] досліджує руйнівний вплив, який чинить міжнародний тероризм на туристичну індустрію. Автор ґрунтовно аналізує цю проблему, розглядаючи її з різних ракурсів [8, с. 59-66].

І. Годя стверджує, що терористичні акти та загроза їх виникнення значно знижують попит на подорожі до певних країн та регіонів. Туристи уникають місць, які вважають небезпечними, що призводить до значних економічних втрат для туристичної індустрії цих країн. Терористичні акти завдають шкоди іміджу країни як туристичного напрямку. Негативні повідомлення в ЗМІ та почуття страху серед потенційних туристів можуть суттєво погіршити репутацію країни, що негативно впливає на її туристичну привабливість [10, с. 252-254].

І. Грабчук у дослідженні «Тероризм як міжнародне явище: джерела та канали його фінансування» (2023 р.) [11] виділяє легальні та нелегальні джерела фінансування тероризму. До легальних належать державне спонсорство, благодійні організації, приватні пожертви; до нелегальних джерел належать наркоторгівля, викрадення людей, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей.

Авторка описує різні канали, які терористичні групи використовують для переміщення коштів, включаючи готівкові кошти, системи грошових переказів, віртуальні валюти, нелегальні фінансові установи. І. Грабчук робить висновок, що фінансування тероризму є серйозною загрозою міжнародній безпеці [11, с.65-70].

Ю. Данильченко у статті «Загальна концепція детермінації тероризму» (2016 р.) [13] пропонує всебічний аналіз факторів, які зумовлюють тероризм. Автор стверджує, що тероризм - це складне явище, яке не можна пояснити лише одним фактором, а виникає внаслідок взаємодії множини причин. Публікація Ю. Данильченко є важливим внеском у дослідження тероризму. Автор пропонує чітку та ґрунтовну концепцію детермінації тероризму, яка враховує множинність факторів, що зумовлюють це явище. Робота Ю. Данильченко може бути корисною для дослідників тероризму, політиків та практиків, які працюють над протидією цьому явищу [13, с. 187-190].

У роботі «Система детермінант тероризму» (2016 р.) Ю. Данильченко [14] досліджує комплекс факторів, що спричиняють тероризм. Автор пропонує системну модель, яка об'єднує детермінанти тероризму на різних рівнях: соціально-економічному, політичному, ідеологічному та психологічному [14, с. 211-214].

У публікації «Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу» (2020 р.) В. Загурська-Антонюк [18] досліджує складну проблематику тероризму в контексті глобалізації. Авторка глибоко аналізує сутність тероризму, його еволюцію та нові виклики, які він несе для міжнародної безпеки.

В. Загурська-Антонюк акцентує увагу на тому, що глобалізація створила нові сприятливі умови для розвитку тероризму. Зростання взаємопов'язаності світу полегшило терористам пересування, доступ до ресурсів та поширення своєї ідеології. Сучасний тероризм став більш жорстоким і непередбачуваним. Авторка зазначає, що терористичні групи все частіше використовують нові методи та технології, що робить боротьбу з ними складнішою.

Міжнародна спільнота повинна вжити рішучих заходів для протидії тероризму. В. Загурська-Антонюк пропонує комплексний підхід, який включає в себе співпрацю в сфері обміну інформацією, розвідки, правоохоронної діяльності, а також протидію корінним причинам тероризму, таким як бідність, нерівність та політична нестабільність [18, с. 116-123].

О. Калмикова у дослідженні «Тероризм і боротьба з ним у контексті прав людини» (2017 р.) [20] аналізує негативний вплив тероризму на права людини, включаючи право на життя, свободу та безпеку особи. Вона стверджує, що заходи з боротьби з тероризмом також можуть призвести до порушення прав людини, якщо вони не ґрунтуються на принципах верховенства права та поваги до прав людини. О. Калмикова визнає, що тероризм - це глобальна проблема, яка потребує міжнародного співробітництва для її вирішення. Вона закликає до посилення співпраці між державами в обміні інформацією, розслідуванні терористичних актів та притягненні до відповідальності винних [20, с. 6-11].

У статті «Тероризм: інформаційно-правовий вимір» (2021 р.) Б. Леонов [26] досліджує інформаційно-правові аспекти кібертероризму. Автор ставить за мету визначити суттєві ознаки кібертероризму, критерії його відмежування від суміжних понять, а також запропонувати шляхи удосконалення законодавства України у цій сфері [26, с. 60-62].

Стаття Б. Леонова є цінним внеском у дослідження кібертероризму. Автор дає чітке визначення кібертероризму, виділяє його суттєві ознаки та пропонує конструктивні шляхи удосконалення законодавства України у цій сфері. Публікація ґрунтується на обширному аналізі зарубіжного та вітчизняного досвіду боротьби з кібертероризмом, що робить її актуальною та корисною для фахівців у галузі права, інформаційної безпеки та державної безпеки.

У публікації «Інформаційний тероризм на сучасній міжнародній арені» (2017 р.) В. Мітін [32] досліджує зростаючу проблему інформаційного тероризму та його вплив на міжнародну безпеку. Робота В. Мітіна є цінним внеском у розуміння проблеми інформаційного тероризму та його впливу на міжнародну безпеку. Автор чітко описує проблему та пропонує ряд практичних рекомендацій щодо того, як з нею боротися [32, с. 65-68].

Г. Новоскольцев у роботі «Тероризм як глобальна проблема сучасності» (2016 р.) [37] досліджує складну й багатогранну проблему тероризму, розглядаючи її як глобальну загрозу сучасному світу. Автор ґрунтовно аналізує сутність тероризму, його причини, форми та методи прояву, а також пропонує шляхи протидії цьому явищу. Г. Новоскольцев пропонує комплексний підхід до протидії тероризму, який включає превентивні заходи, такі як політичне врегулювання конфліктів, економічний розвиток, боротьба з бідністю та соціальна інтеграція маргіналізованих груп. Дослідник також підкреслює важливість міжнародного співробітництва в цій сфері, обміну інформацією та спільних зусиль з ліквідації терористичних мереж [37, с. 43-52].

У статті «Проблема іміджу ісламських держав у сучасних міжнародних відносинах» (2020 р.) В. Сизонюк [43] досліджує зростаючий вплив ісламу на міжнародні відносини та те, як це впливає на імідж ісламських держав. Автор стверджує, що іслам часто сприймається як монолітна релігія, яка несе відповідальність за дії терористичних груп, таких як ІДІЛ. Це призвело до негативного іміджу багатьох ісламських держав, що, в свою чергу, ускладнило їм співпрацю з іншими країнами на міжнародній арені [43, с. 121-124].

О. Лавер, Б. Матяшовська, Н. Шуміло у дослідженні «Локальні війни початку XXI століття на Близькому та Середньому Сході і їхній вплив на міграційні процеси в регіоні» (2020 р.) [25] розглядають зв'язок між війнами та тероризмом. Вони стверджують, що збройні конфлікти можуть створити сприятливі умови для розвитку тероризму, зокрема:

- війни можуть призвести до радикалізації людей, які відчують себе безсилим та розчарованими;
- збройні конфлікти можуть надати терористичним групам можливість навчати своїх бойовиків та вербувати нових членів;
- збройні конфлікти можуть призвести до поширення зброї та боєприпасів, які можуть бути використані терористичними групами;
- війни можуть призвести до дестабілізації держав, що робить їх більш сприйнятливими до діяльності терористичних груп [25, с. 155-162].

Проведення ретельного аналізу наукових праць стосовно тероризму дає нам можливість отримати ґрунтовне розуміння цього складного та багатогранного явища. Вивчення досліджень дозволяє дослідити сутність тероризму, його корені, характерні ознаки та рушійні сили.

Наукові праці описують тероризм як політично мотивоване насильство, спрямоване на залякування цивільного населення або певних груп людей з метою досягнення політичних цілей. Цей акт насильства може проявлятися у різних формах, включаючи бомбардування, викрадення людей, вбивства та інші насильницькі дії.

Таким чином, аналіз наукових праць щодо тероризму дає нам глибоке розуміння цього складного явища. Вивчення причин, ознак та сутності тероризму є важливим кроком у розробці ефективних стратегій протидії тероризму та захисту суспільства від насильства.

РОЗДІЛ 2

ТЕРОРИЗМ В МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ СЕРЕДНЬОГО СХОДУ

2.1. Причини тероризму на Середньому Сході

Тероризм на Середньому Сході протягом багатьох років залишається однією з найактуальніших проблем сучасних міжнародних відносин. Регіон характеризується високим рівнем політичної нестабільності, етнічної та релігійної фрагментації, економічною нерівністю, що створює сприятливі умови для виникнення та поширення терористичних груп.

Використовувана методологія системного аналізу дала змогу виявити різноманіття факторів взаємовпливу тероризму та тенденцій на Середньому Сході. Для побудови прогнозного сценарію використовується спрощений метод, який дає характеристику впливу тероризму на динаміку глобалізації та демократизації в майбутньому.

Тектонічні зміни, що почалися на Середньому Сході в результаті повстань «арабської весни», краху традиційних режимів і розвитку регіонів, де немає управління, стали сприятливим ґрунтом для зростання терористичних організацій. Середній Схід все ще перебуває в хмарі потрясінь, кінця яких ще не видно. Ймовірно, регіон і надалі буде центром тероризму та платформою для експорту нестабільності, насильства та тероризму в інші частини світу. [52]

Наведемо короткий історичний ракурс з даної проблеми.

XIX століття характеризувалося появою націоналістичних та релігійних рухів, які прагнули скинути іноземне панування або встановити власні держави, а також використанням насильства як політичного інструменту, наприклад, вбивства та терористичні акти.

У XX столітті мав місце арабсько-ізраїльський конфлікт, який став одним з основних джерел тероризму в регіоні. Крім того, у цей період історії відбулось створення радикальних ісламістських груп, таких як «Брати-мусульмани» та «Аль-

Каїда». У 1979 р. була Іранська революція, яка призвела до встановлення теократичного режиму та експорту ісламського екстремізму.

У XXI столітті розгорнулись війни в Іраку та Афганістані, які дестабілізували регіон та створили сприятливі умови для терористичних груп. Також слід наголосити на зростанні впливу «Ісламської держави» (ІДІЛ), яка захопила значні території в Сирії та Іраку та використанні тероризму як зброї в проксі-війнах між різними регіональними державами [8; 14].

Аналіз також підкреслює зростаючу важливість внутрішнього тероризму над транснаціональним тероризмом для Середнього Сходу. Зважаючи на зміну важливості, донори з розвинених країн менш схильні надавати допомогу в боротьбі з тероризмом, оскільки їхні активи не перебувають під такою загрозою вдома чи за кордоном. Ця реакція, ймовірно, є недалекоглядною, тому що внутрішній тероризм, як показують деінде, спонукає до посилення транснаціонального тероризму з часом, оскільки терористи намагаються привернути більше уваги після відточування своєї майстерності.

З точки зору конфлікту на Середньому Сході, на цей регіон зараз припадає ледь частка смертей у конфліктах у всьому світі. У 2023 році кількість смертей від тероризму впала на дев'ять відсотків до 6701 смертей і зараз на 38 відсотків нижча, ніж під час піку в 2015 році. Зменшення кількості смертей було віддзеркалено зменшенням кількості інцидентів, коли кількість атак зменшилася майже на 28 відсотка з 5463 у 2021 році до 3955 у 2023 році. Однак, якби Афганістан було вилучено з індексу, кількість смертей від тероризму зросла б на чотири відсотки. Насильницькі конфлікти залишаються основною рушійною силою тероризму на Середньому Сході: у 2023 році понад 88 відсотків нападів і 98 відсотків смертей від тероризму сталися в конфліктних країнах. [52]

В. Баранова виділяє комплексний спектр причин, що сприяють виникненню міжнародного тероризму, до яких належать: політична нестабільність, етнорелігійні конфлікти, економічна нерівність, соціальна несправедливість, поширення екстремістських ідеологій, слабкість державних інституцій та наявність транснаціональних мереж терористів [6, с. 14].

М. Бунчук зазначає, що економічна нерівність, безробіття та бідність створюють сприятливе середовище для радикалізації та рекрутування терористів. Люди, які відчують себе маргіналізованими та позбавленими перспектив, частіше схильні до екстремістських ідеологій та насильства. Економічні санкції можуть призвести до економічного занепаду та соціальних потрясінь, що, в свою чергу, може стимулювати терористичну діяльність.

За М. Бунчук, терористичні групи часто використовують незаконну торгівлю наркотиками, зброєю та іншими товарами для фінансування своєї діяльності. Терористичні акти завдають прямої шкоди економіці, руйнуючи інфраструктуру, шкодячи туризму та стримуючи інвестиції. Крім того, вони можуть призвести до зростання витрат на безпеку та оборонну сферу [8, с. 62-64].

Ю. Данильченко стверджує, що тероризм не має єдиної причини, а є результатом взаємодії множини факторів. Ці фактори можна поділити на три групи:

- соціально-економічні фактори (бідність, нерівність, безробіття, соціальна несправедливість, політична маргіналізація, етнічна та релігійна дискримінація);
- психологічні фактори (особистісні особливості терористів, такі як фанатизм, екстремізм, схильність до насильства, прагнення до самоствердження);
- ідеологічні фактори (політичний екстремізм, релігійний фанатизм, націоналізм, ксенофобія) [12, с. 229-230].

Ю. Данильченко підкреслює, що фактори, які зумовлюють тероризм, не діють ізольовано, а взаємопов'язані та посилюють один одного. Наприклад, бідність може призвести до соціальної маргіналізації, яка, в свою чергу, може штовхнути людину до екстремізму. Незважаючи на те, що існує багато факторів, які зумовлюють тероризм, дослідник зазначає, що терористи роблять свідомий вибір, коли вдаються до насильства. Вони не є просто жертвами обставин, а обирають шлях терору, щоб досягти своїх цілей [16].

Г. Новоскольцев виділяє низку факторів, які сприяють виникненню тероризму, таких як політична нестабільність, соціальна несправедливість, економічна нерівність, релігійний екстремізм, етнічні конфлікти та діяльність терористичних груп. Г. Новоскольцев описує різні форми тероризму, включаючи

збройні напади, вибухи, захоплення заручників, акти саботажу та використання зброї масового ураження. Він також аналізує методи пропаганди та вербування, які використовуються терористичними групами [37, с. 49-51].

Причини тероризму на Середньому Сході складні та багатогранні.

1. Історичні та політичні фактори. Після Першої світової війни колоніальні держави штучно створили кордони на Середньому Сході, які не збігалися з етнічними та релігійними групами. Це призвело до конфліктів та сепаратизму. Тривалий і невирішений конфлікт між Ізраїлем та Палестиною є одним із головних джерел тероризму в регіоні. Втручання США до Іраку в 2003 році та окупація Ізраїлем палестинських територій дестабілізували регіон і створили сприятливі умови для тероризму. Відсутність демократії та прав людини, а також корупція у багатьох країнах Середнього Сходу призвели до відчуження та гніву населення, що робить їх більш сприйнятливими до екстремістської ідеології.

2. Соціально-економічні фактори. Високий рівень бідності та безробіття, особливо серед молоді, робить людей більш сприйнятливими до вербування терористичними групами. Нерівність у розподілі багатства та доступу до ресурсів, а також дискримінація етнічних та релігійних груп, посилює соціальну напругу та сприяє тероризму. Багато молодих людей на Середньому Сході відчують, що у них немає можливості покращити своє життя законними шляхами. Це може призвести до того, що вони звернуться до тероризму як до способу висловити свою невдоволеність і змінити *status quo* [15; 49].

Високий рівень безробіття та нестача освіти роблять людей більш схильними до радикалізації. Коли люди не мають можливостей для самореалізації, вони стають більш сприйнятливими до екстремістських послань, які пропонують почуття спільноти, мети та приналежності. Багато країн Середнього Сходу мають авторитарні режими, які пригнічують політичне інакомислення та свободу слова. Це призводить до того, що люди звертаються до тероризму як до способу боротьби з урядом і вимагають змін.

Крім того, Середній Схід - це регіон з багатою релігійною різноманітністю, але також і з історією релігійних конфліктів. Ці конфлікти використовуються

терористичними групами для розпалювання ворожнечі та насильства. Деякі етнічні групи на Середньому Сході відчувають себе дискримінованими та маргіналізованими. Це призводить до того, що вони звертаються до тероризму як до способу боротьби за свої права та визнання.

Слід додати, що бідність є поширеною проблемою на Середньому Сході, і вона робить людей більш схильними до радикалізації. Коли люди борються за задоволення своїх основних потреб, вони стають більш сприйнятливими до екстремістських послань, які пропонують прості рішення складних проблем.

Розрив між багатими та бідними на Середньому Сході дуже великий. Це призводить до соціальних заворушень і нестабільності, що використовується терористичними групами для своїх цілей. Багато країн Середнього Сходу сильно залежать від доходів від нафти. Коли ціни на нафту падають, це призводить до економічних труднощів і соціальних заворушень, що також використовується терористичними групами.

Високий рівень безробіття також є причиною тероризму на Середньому Сході. Коли люди не мають роботи, вони можуть відчувати себе безнадійними та розчарованими, що робить їх більш сприйнятливими до екстремістських послань. До того ж корупція – поширена проблема на Середньому Сході. Це призводить до недовіри до уряду та інституцій [30; 31].

3. Релігійні фактори. Деякі терористичні групи на Середньому Сході виправдовують свої дії релігійною ідеологією, яка закликає до насильства над «невірними». Суперечки між різними релігійними групами, такими як суніти та шиїти, також сприяють тероризму. Деякі терористичні групи використовують релігійні тексти, такі як «Коран», щоб виправдати свої насильницькі дії. Вони можуть вирвати цитати з контексту або неправильно інтерпретувати їх, щоб стверджувати, що Бог наказує їм вбивати невірних або вести джихад.

Релігійний екстремізм - це віра в те, що одна релігія чи інтерпретація релігії є єдино правильною, і що всі інші помиляються. Екстремісти вважають, що вони мають право використовувати насильство, щоб навернути інших у свою віру або щоб захистити свою віру від переслідувань [39, с. 969-971].

4. Глобальні фактори. Вплив глобалізації на тероризм на Середньому Сході - це складна і багатогранна тема, яка не має однозначної відповіді. Існує безліч факторів, які сприяють тероризму в цьому регіоні, і глобалізація - це лише один з них. Глобалізація полегшила поширення екстремістської ідеології та вербування терористів. Легкий доступ до зброї та боєприпасів робить терористичні атаки більш смертоносними.

Деякі експерти вважають, що глобалізація може посилювати тероризм, полегшуючи терористичним групам вербування та поширення своєї ідеології. Інші стверджують, що глобалізація може також мати позитивний вплив, сприяючи економічному розвитку та демократії, що може допомогти зменшити коріння тероризму.

Глобалізація полегшила терористичним групам доступ до інформації та технологій, які вони можуть використовувати для вербування, планування атак та поширення пропаганди. Крім того, глобалізація полегшила людям подорожі та переміщення товарів та грошей, що допомагає терористичним групам вербувати нових членів, переміщувати зброю та фінансувати свою діяльність. Глобалізація може призводити до втрати культурної ідентичності, що може призвести до почуття ворожнечі та ресентименту, які терористичні групи використовують для вербування людей [21, с. 182].

Таким чином, тероризм на Середньому Сході - це складне явище з глибоким корінням, яке неможливо пояснити одним-єдиним фактором. Його причини багатогранні й значні, і включають в себе політичні, соціальні, економічні та релігійні чинники.

Важливо зазначити, що не всі мусульмани є терористами, і що переважна більшість мусульман засуджує тероризм. Тероризм - це складна проблема, яка має багато причин, і немає простого рішення. Однак розуміння цих факторів є важливим кроком на шляху до подолання тероризму та створення більш мирного Середнього Сходу.

2.2. Сучасні терористичні угруповання на Середньому Сході

Ісламська держава (ІД, також відома як ІДІЛ, ДАІШ) – це терористична організація, яка виникла в Іраку та Сирії. Її мета - створити халіфат, або ісламську державу, яка буде охоплювати весь Середній Схід. ІД використовує насильство, включаючи терористичні атаки, публічні страти та зґвалтування, щоб досягти своїх цілей [17, с. 11-12].

Ісламська держава керується салафітською джихадистською ідеологією, яка прагне до створення суворої ісламської держави. Має чітку ієрархію з лідером, радниками та військовими командирами. Фінансується за рахунок нафти, яку вона видобуває на території, яку контролює, а також за рахунок викрадень людей і вимагання. Використовує насильство, щоб залякати своїх ворогів і примусити людей до покори. Використовує пропаганду, щоб поширювати свою ідеологію та вербувати нових членів.

ІДІЛ має значний вплив на Середній Схід, адже веде війну з урядами Іраку, Сирії та інших країн; спричинила гуманітарну кризу, змусивши мільйони людей покинути свої домівки; становить загрозу для всього світу, оскільки вона вербує людей з усього світу для участі в терористичних атаках [40, с. 119-122].

ІДІЛ - це складна і небезпечна терористична організація. Її вплив на Схід є значний, і вона продовжує становити загрозу для всього світу.

Аль-Каїда - це сунітська джихадистська організація, яка прагне до повалення урядів та встановлення глобального ісламського халіфату. Їхня ідеологія ґрунтується на жорсткому тлумаченні шаріату, з акцентом на джихад (священну війну) проти невірних [24].

Аль-Каїда використовує тероризм як інструмент для досягнення своїх цілей. Заснована в 1988 році Осамом бен Ладеном. Здобула світову популярність після терактів 11 вересня 2001 року у США [35]. Після смерті бен Ладена в 2011 році, організацію очолив Айман аз-Завахірі, якого ліквідували влітку 2022 року за вказівкою президента США Джо Байдена [44]. На сьогодні лідером цього терористичного угруповання є колишній офіцер єгипетського спецназу Сеїф аль-Адель [9].

Наведемо деякі з найбільш значущих терористичних актів, вчинених Аль-Каїдою.

7 серпня 1998 року вантажівки, заповнені вибухівкою, вибухнули біля посольств США в Кенії та Танзанії. Внаслідок бомбардувань загинуло 224 людини та понад 5000 отримали поранення [50].

11 вересня 2001 року 19 терористів Аль-Каїди викрали чотири пасажирські літаки та використали їх як зброю проти цілей у Сполучених Штатах. Два літаки врізалися в вежі-близнюки Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку, один літак врізався в Пентагон у Вашингтоні, округ Колумбія, а четвертий літак розбився в полі в Пенсильванії. В результаті нападів загинуло 2996 людей і понад 6000 отримали поранення [35].

26 листопада 2008 року 10 бойовиків Аль-Каїди здійснили скоординовані атаки на кілька цілей у Мумбаї, Індія. Напади, які тривали чотири дні, призвели до загибелі 166 людей і понад 300 отримали поранення [50].

Аль-Каїда несе відповідальність за численні терористичні атаки, включаючи вибухи, постріли та викрадення людей. Цілями організації є урядові установи, військові об'єкти, цивільні та релігійні лідери. Аль-Каїда також використовує пропаганду для вербування нових членів та поширення своєї ідеології.

Аль-Каїда не має чіткої ієрархії, що робить її складною для відстеження та ліквідації. Має розгалужену мережу підтримки та співробітників по всьому світу. Аль-Каїда використовує пропаганду для поширення своєї ідеології та вербування нових членів. Відома своєю жорстокістю та нехтуванням до людського життя [24].

Тож Аль-Каїда – це небезпечна терористична організація, яка становить серйозну загрозу для миру та безпеки на Середньому та Середньому Сході та в усьому світі.

Хезболла – це ліванська шийтська політична партія та воєнізована організація, визнана терористичною організацією США, Канадою, Ізраїлем, Австралією, Нідерландами, Великою Британією та деякими іншими країнами. Хезболла була заснована в 1982 році під час ізраїльської інтервенції в Ліван. Організація отримує фінансову та військову підтримку від Ірану [42, с. 5-8].

Хезболла має збройне угруповання, яке є одним з найсильніших в Лівані. Організація також має політичне крило, яке представлене в ліванському парламенті. Це угруповання веде активну пропагандистську діяльність.

Хезболла звинувачується в численних терористичних актах, включаючи вибухи посольств США в Бейруті та Дар-ес-Саламі в 1983 році, викрадення і вбивство ізраїльських солдатів, теракти в Аргентині в 1994 році, напади на ізраїльські війська в Лівані [42].

Талібан – це ісламістський рух, який зародився в Афганістані на початку 1990-х років. Спочатку він здобув популярність як сила, яка могла забезпечити порядок і стабільність в країні, яка переживала громадянську війну. У 1996 році Талібан захопив Кабул і встановив жорстокий режим, який ґрунтувався на суворій інтерпретації шаріатського права [29, с. 217].

Талібан керується екстремістською інтерпретацією сунітського ісламу. Вони вважають, що всі аспекти життя, включаючи політику, економіку та особисте життя, повинні регулюватися шаріатським правом. Талібан також вороже ставиться до західних цінностей і вважає, що США та інші західні країни є ворогами ісламу.

Талібан використовує терористичні методи для досягнення своїх цілей. До терористичних актів, які вони вчинили, належать вибухи, вбивства, похищення людей і обезголовлення. Талібан також несе відповідальність за руйнування історичних пам'яток, таких як статуї Будди в Баміані.

Талібан має значний вплив на ситуацію в Афганістані та на Середньому Сході. Їхня жорстока і репресивна політика негативно впливає на життя мільйонів людей. Талібан також є джерелом дестабілізації в регіоні, і їхня діяльність може призвести до поширення тероризму [29, с. 218-221].

Боротьба з тероризмом на Середньому Сході є однією з найактуальніших проблем сучасності. Цей регіон протягом багатьох років потерпає від діяльності терористичних груп. Терористичні акти забирають життя людей, руйнують інфраструктуру та дестабілізують ситуацію в країнах регіону.

2.3. Вплив тероризму на політичну ситуацію та економіку країн Середнього Сходу

Терористичні атаки призвели до загибелі тисяч людей і зруйнували життя мільйонів інших. Це призвело до зростання нестабільності та насильства в багатьох країнах регіону, що ускладнило урядам підтримку порядку та управління своїми країнами.

Тероризм також сприяв підйому екстремістських груп, таких як «Аль-Каїда» та ІДІЛ. Ці групи прагнуть повалити існуючі уряди та встановити власні халіфати, засновані на жорсткій інтерпретації ісламу. Їхні дії призвели до ще більшого насильства та хаосу в регіоні. Тероризм також призвів до більшого втручання ззовні в справи країн Середнього Сходу. Сполучені Штати та інші країни розгорнули війська в регіоні, щоб боротися з тероризмом, що призвело до нових напружень і конфліктів.

Тероризм також призвів до розколу в суспільстві в багатьох країнах Середнього Сходу. Мусульмани та християни часто звинувачують один одного в насильстві, що призвело до зростання секти і недовіри. Тероризм також мав негативний вплив на економіку країн Середнього Сходу. Туризм, який є важливим джерелом доходу для багатьох країн, різко скоротився через терористичні атаки. Це призвело до зростання безробіття та бідності, що далі дестабілізувало регіон [47].

Терористичні акти часто призводять до посилення жорсткої лінії в іранському уряді. Це пов'язано з тим, що жорсткі лідери можуть використовувати тероризм як виправдання для посилення репресій і обмеження громадянських свобод. У випадку Ірану це призвело до посилення контролю з боку уряду над ЗМІ, обмеження свободи зібрань та дискримінації етнічних та релігійних меншин.

Тероризм також може призвести до розколу в іранському суспільстві. Різні групи населення по-різному реагують на терористичні акти, що призводить до напруги та конфліктів. В Ірані це призвело до зростання недовіри між різними групами населення, а також до ворожості до певних груп, яких звинувачують у тероризмі.

Тероризм дестабілізує політичну систему країни. Це пов'язано з тим, що терористичні акти можуть підірвати довіру до уряду та призвести до закликів до

змін. В Ірані це призвело до протестів та заворушень, які кинули виклик легітимності режиму.

Тероризм також може бути використаний зовнішніми акторами для втручання в політику Ірану. Це пов'язано з тим, що терористичні акти можуть бути використані для дестабілізації країни або для підтримки певних груп населення. В Ірані це призвело до звинувачень на адресу США та інших західних країн у підтримці тероризму з метою повалення режиму.

Тероризм також може мати негативні економічні наслідки для країни. Це пов'язано з тим, що терористичні акти можуть відлякувати туристів та інвестиції, а також призводити до пошкодження інфраструктури. В Ірані це призвело до економічного спаду та зростання безробіття.

Терористичні акти призвели до широкомасштабної нестабільності та небезпеки в Афганістані, що зашкодило зусиллям щодо розвитку та підірвало довіру до уряду. Це також призвело до значної кількості жертв серед мирного населення, включаючи цивільних осіб, жінок і дітей [45].

Терористичні групи часто намагалися підірвати демократичні інституції та процеси в Афганістані. Вони нападали на виборчі дільниці, вбивали політиків і державних службовців, а також залякували громадян, щоб вони не брали участь у політичному житті.

Тероризм створив сприятливі умови для розширення повноважень екстремістських груп, таких як Талібан. Ці групи змогли експлуатувати нестабільність і невдоволення, щоб вербувати послідовників і розширювати свій контроль над територією. Тероризм призвів до значного розколу в афганському суспільстві. Різні етнічні та релігійні групи звинувачували одна одну в насильстві, що поглибило існуючу напруженість.

Тероризм в Афганістані також має значний вплив на регіон в цілому. Дестабілізація в країні створила сприятливі умови для діяльності терористичних груп, а також призвела до зростання потоку біженців і наркотиків. Терористичні акти в Афганістані стали приводом для масштабного міжнародного втручання,

включаючи вторгнення США та союзників у 2001 році. Це втручання мало значний вплив на країну, але також призвело до суперечливих наслідків.

Важливо зазначити, що вплив тероризму на політичну ситуацію в Афганістані був складним і багатогранним. Існує багато інших факторів, які також сприяли нестабільності в країні, таких як бідність, корупція та етнічна напруженість. Однак тероризм, безсумнівно, відіграв значну роль у погіршенні ситуації та ускладненні зусиль щодо досягнення миру та процвітання в Афганістані.

Тероризм має негативний вплив на політичну стабільність та економіку країн середнього сходу, спричиняючи нестабільність, страх та відчуття небезпеки серед населення. Він може призвести до зменшення інвестицій, туризму та зростання витрат на безпеку, що негативно впливає на економічний розвиток. Крім того, терористичні акти можуть спровокувати політичні кризи, конфлікти та розлади в суспільстві, що загрожують демократичним інститутам та порушують права людини.

Прикладами негативного впливу тероризму на політичну стабільність та економіку країн середнього сходу є терористичні атаки у таких регіонах, як Ірак, Сирія та Афганістан. Наприклад, дії групи «Ісламська держава» (ІД) у Іраку та Сирії спричинили значні збитки в економіці, зруйнували інфраструктуру та призвели до вимушеної міграції мільйонів людей. У таких умовах стабільність країн стає під загрозу, а їхні економіки стикаються з великими викликами у відновленні та розвитку [48, с. 341-343].

Ще одним прикладом є терористичний конфлікт в Йемені, де бойовики із групи «Аль-Каїда» та «Ісламська держава» активно діють, спричиняючи хаос і нестабільність. Це призводить до значного зниження інвестицій, зростання безробіття та збільшення гуманітарної кризи через відсутність доступу до основних життєвих потреб для місцевого населення. Такі конфлікти також можуть мати регіональні наслідки, загрожуючи стабільності сусідніх країн та збільшуючи ризик поширення екстремізму та радикалізації.

Значним є вплив тероризму на економіку Пакистану. Наприклад, терористичні атаки на енергетичні об'єкти, торгові маршрути та інші стратегічно важливі об'єкти

призводять до порушення виробництва та торгівлі, що негативно впливає на економічний зріст країни. Безпека також стає головним пріоритетом для уряду, що призводить до збільшення витрат на оборону та безпеку, що відбирає ресурси, які могли б бути використані на соціальні та економічні програми розвитку.

Терористична активність в Лівії призвела до розпаду державних інститутів та загострення конфлікту між різними фракціями. Це створює невизначеність для іноземних інвесторів та підприємств, які утримувалися від інвестицій через високий рівень ризику. Погіршення безпеки також призводить до зниження туризму та зовнішньої торгівлі, що відчутно впливає на економічний стан країни [19; 33].

Терористичні дії також мають серйозний вплив на громадське здоров'я та освіту. Наприклад, терористичні напади на школи та медичні заклади призводять до зниження доступу до освіти та медичного обслуговування, що може призвести до загострення проблем здоров'я та зниження рівня освіти в цих країнах. Це, в свою чергу, може мати негативний вплив на людський капітал та загальний розвиток країни.

Тероризм на Середньому Сході має серйозні негативні наслідки як для політичної стабільності, так і для економічного розвитку країн регіону. Терористичні акти спричиняють нестабільність, страх та відчуття небезпеки серед населення, що призводить до зменшення інвестицій, зростання витрат на безпеку та зниження потенціалу економічного зростання. Крім того, тероризм також призводить до руйнування інфраструктури, порушення прав людини та загострення гуманітарних криз.

Також варто враховувати, що тероризм на Середньому Сході має глибокі соціокультурні наслідки, такі як роз'єднання та конфлікти між різними етнічними або релігійними групами. Це призводить до подальшого розшарування суспільства та відчуття відокремленості, що поглиблює політичні та економічні проблеми. Таким чином, боротьба з тероризмом та забезпечення стабільності в регіоні є критичними завданнями для забезпечення мирного та процвітаючого майбутнього.

Узагальнюючи, тероризм на Середньому Сході має широкий спектр негативних наслідків, включаючи політичну нестабільність, економічні труднощі,

соціокультурні конфлікти та загрози для громадського здоров'я та освіти. Боротьба з тероризмом та забезпечення стабільності в цьому регіоні є надзвичайно важливим завданням для забезпечення миру та процвітання.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ НА СЕРЕДНЬОМУ СХОДІ

3.1. Роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом

Міжнародні організації активно працюють над проблемою тероризму на Середньому Сході, зосереджуючись на спільних заходах.

Існує ряд міжнародних організацій та ініціатив, які борються з тероризмом на Середньому Сході. До них належать, зокрема такі, як:

- Центральноазійський регіональний інформаційний центр з питань боротьби з наркотиками (ЦАРІКЦ);
- Нарада із взаємодії та заходів довіри в Азії (НВЗДА);
- Центр ООН з превентивної дипломатії для Центральної Азії (ЦПДЦА ООН);
- Регіональна антитерористична структура (РАТС) Шанхайської організації співробітництва (ШОС);
- Організація Об'єднаних Націй, яка прийняла ряд резолюцій, що засуджують тероризм і закликають до міжнародної співпраці у боротьбі з ним;
- Глобальна коаліція з протидії ІДІЛ, що створена у 2014 році, об'єднує зусилля понад 80 країн у боротьбі з ІДІЛ;
- Інтерпол, який публікує «червоні картки» на терористів, що полегшує їх затримання та екстрадицію [51].

Центральноазійський регіональний інформаційний центр з питань боротьби з наркотиками (ЦАРІКЦ) відіграє важливу роль у протидії наркотрафіку, що є основним джерелом фінансування терористичних організацій у Центральній Азії. Основні завдання ЦАРІКЦ включають координацію дій правоохоронних органів країн-членів, обмін інформацією про незаконний обіг наркотиків та спільні операції з припинення цього обігу. До складу ЦАРІКЦ входять Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, а також Росія та Азербайджан як спостерігачі. Центр підтримує тісні контакти з Інтерполом, Європолом та іншими правоохоронними органами, що сприяє обміну досвідом та координації дій на міжнародному рівні [54]. Завдяки ЦАРІКЦ країни-учасниці мають можливість

оперативно отримувати дані про нові загрози та тенденції у сфері наркотрафіку, що дозволяє більш ефективно реагувати на виклики. Центр є важливим елементом регіональної безпеки, який сприяє координації зусиль країн Центральної Азії у боротьбі з наркотрафіком і, опосередковано, з тероризмом. Завдяки діяльності ЦАРІКЦ вдалося досягти значних успіхів у зменшенні обсягів незаконного обігу наркотиків у регіоні та зміцнити співпрацю між країнами-учасницями у цій сфері [54, 55].

Нарада із взаємодії та заходів довіри в Азії (НВЗДА) є важливою регіональною організацією, яка сприяє забезпеченню безпеки та стабільності в Азії через розвиток взаємодії між країнами-учасницями. Створена у 1992 році, НВЗДА об'єднує 27 країн-членів, включаючи Китай, Індію, Росію, Казахстан та багато інших держав Азії. Основною метою НВЗДА є зміцнення довіри між країнами регіону шляхом спільної роботи над питаннями безпеки, економічного розвитку та гуманітарної співпраці. Організація займає важливу позицію на міжнародній арені та у контексті боротьби з тероризмом. НВЗДА створює механізми для запобігання радикалізації екстремізму. Організація підтримує програми, які спрямовані на вирішення соціально-економічних проблем, що часто є корінням терористичної діяльності. До прикладу, НВЗДА фінансує освітні програми, що сприяють підвищенню рівня освіти серед молоді, створює можливості для професійного навчання за зайнятості, що зменшує ризик залучення молодих людей до терористичних угруповань [56,57].

Для підвищення ефективності своїх зусиль, НВЗДА активно співпрацює з іншими міжнародними та регіональними організаціями, такими як ООН, Шанхайська організація співробітництва (ШОС), Організація договору про колективну безпеку (ОДКБ), а також Інтерпол та Європол. Ця співпраця дозволяє обмінюватися найкращими практиками, проводити спільні операції та узгоджувати міжнародні стандарти у боротьбі з тероризмом.

НВЗДА організовує щорічний Форум з питань безпеки та стабільності в Азії. На цьому форумі представники країн-членів, міжнародних організацій, експерти з безпеки та громадянське суспільство обговорюють актуальні питання, пов'язані з

тероризмом, обмінюються досвідом та розробляють спільні рекомендації для підвищення ефективності боротьби з терористичними загрозами.

Завдяки діяльності НВЗДА вдалося створити ефективні платформи для діалогу та співпраці між країнами Азії, що сприяє зміцненню довіри та взаєморозуміння. Це особливо важливо у боротьбі з тероризмом, де успіх залежить від рівня координації та спільних зусиль. Таким чином, НВЗДА робить вагомий внесок у забезпечення регіональної безпеки та стабільності, допомагаючи країнам-учасникам більш ефективно протистояти терористичним загрозам [57].

Центр ООН з превентивної дипломатії для Центральної Азії (ЦПДЦА ООН) був створений у 2007 році з метою сприяння стабільності, миру та безпеці в Центральній Азії. Центр розташований в Ашхабаді, Туркменістан. Та охоплює діяльність у п'яти країнах регіону: Казахстані, Киргизстані, Таджикистані, Туркменістані та Узбекистані. Основна місія ЦПДЦА ООН полягає у сприянні превентивній дипломатії, допомозі у вирішенні конфліктів та запобіганні їх ескалації, а також у підтримці регіональної співпраці з метою вирішення спільних загроз та викликів. Центр організовує регулярні зустрічі та конференції, де представники урядів, правоохоронних органів та спеціальних служб обговорюють актуальні питання безпеки та координації зусиль у боротьбі з тероризмом. Ці зустрічі допомагають країнам обмінюватися інформацією про терористичні загрози, методи їх нейтралізації та найкращі практики у цій сфері.

ЦПДЦА ООН сприяє вирішенню потенційних конфліктів та запобіганню їх ескалації шляхом превентивної дипломатії. Центр надає технічну та консультативну допомогу країнам Центральної Азії у розробці та впровадженні національних стратегій боротьби з тероризмом. Це включає надання експертної підтримки у створенні законодавчих рамок, що відповідають міжнародним стандартам, а також у розробці програм, спрямованих на запобігання радикалізації та екстремізму. ЦПДЦА ООН також сприяє проведенню навчань та тренінгів для правоохоронців та представників урядових структур, підвищуючи їхню обізнаність та професійні навички у боротьбі з тероризмом [58].

У 2016 році ЦПДЦА ООН організував регіональну конференцію з питань безпеки та боротьби з тероризмом, що відбулася в Астані, Казахстан. На цій конференції представники урядів, правоохоронних органів та міжнародних організацій обговорили спільні виклики та загрози, пов'язані з тероризмом у Центральній Азії. Було прийнято рішення про створення механізмів для регулярного обміну інформацією про терористичні загрози та проведення спільних операцій для їх нейтралізації.

У 2019 році центр ЦПДЦА ООН організував масштабні антитерористичні навчання за участю представників Казахстану, Узбекистану і Туркменістану. Під час навчань відпрацьовувалися сценарії звільнення заручників, нейтралізації вибухових пристроїв та затримання терористів. Такі навчання допомагають покращити координацію дій між країнами та підвищити їхню готовність до реагування на терористичні загрози [59].

Регіональна антитерористична структура (РАТС) Шанхайської організації співробітництва (ШОС) є одним з ключових органів цієї міжнародної організації. Створена в рамках ШОС у 2004 році, РАТС спрямована на координацію та співпрацю між державами-членами в боротьбі з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом. Головний офіс РАТС розташований у Ташкенті, Узбекистан.

Основними завданнями РАТС є:

- сприяння координації та взаємодії компетентних органів держав-членів у боротьбі з трьома “злими силами”: тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом.
- збір, аналіз і обмін інформацією щодо терористичних, сепаратистських та екстремістських організацій та осіб, які становлять загрозу для держав-членів.
- підготовка пропозицій для удосконалення національного законодавства та практик у сфері боротьби з тероризмом.
- організація та проведення спільних антитерористичних навчань та операцій.
- встановлення контактів та співпраця з іншими міжнародними організаціями та структурами у сфері боротьби з тероризмом [60, 61].

ШОС включає в себе вісім держав-членів: Китай, Росія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан, Індія та Пакистан. Кожна з цих країн активно залучена до діяльності РАТС, забезпечуючи своїми ресурсами та інформацією для ефективної протидії терористичним загрозам. РАТС проводить науково-практичні конференції, семінари та інші заходи, спрямовані на підвищення кваліфікації фахівців та обмін досвідом у сфері антитерористичної діяльності.

Одним із ключових напрямів роботи РАТС є проведення спільних антитерористичних навчань. Наприклад, у 2021 році було проведено великі спільні навчання “Мирна місія”, у яких взяли участь військові та спеціальні підрозділи з усіх країн-членів ШОС. Ці навчання мали на меті покращити координацію та оперативну взаємодію між країнами у випадку терористичної загрози. Також вони дозволили відпрацювати сценарії взаємодії в умовах реальних загроз, що сприяло підвищенню рівня готовності до реагування на терористичні атаки. РАТС організувала обмін даними між країнами-членами, що дозволило виявити та нейтралізувати кілька створенню єдиного банку даних терористичних загроз, який постійно оновлюється і доступний для компетентних органів усіх держав-членів. У 2019 році, завдяки співпраці в рамках РАТС, було виявлено та знешкоджено міжнародну терористичну мережу, яка планувала серію атак у різних країнах Центральної Азії. Ця операція стала можливою завдяки тісній співпраці між спеціальними службами країн-членів ШОС, що дозволило оперативно обмінюватися інформацією та координувати дії з нейтралізації загрози [60].

РАТС також активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями для посилення глобальної безпеки. Наприклад, у рамках співпраці з ООН та Інтерполом, РАТС бере участь у міжнародних ініціативах щодо протидії фінансуванню тероризму, обміну інформацією про переміщення терористів та їхніх спільників, а також спільних операціях з арешту підозрюваних у терористичній діяльності [61].

ООН відіграє ключову роль у координації міжнародних зусиль у боротьбі з тероризмом на Середньому Сході. Це включає розроблення стратегій, підтримку держав у зміцненні їхніх систем безпеки та правопорядку, а також проведення

миротворчих операцій для запобігання конфліктам, які можуть сприяти поширенню тероризму.

Крім того, ООН сприяє обміну інформацією та кращим практикам між країнами, розвиває міжнародне законодавство, що стосується боротьби з тероризмом, і надає допомогу у підготовці та реалізації програм протидії радикалізації та екстремізму. Також важливою є роль ООН у гуманітарній допомозі та відновленні після конфліктів, які можуть запобігти поширенню терористичних ідеологій і радикалізації населення.

ООН здійснює різноманітні місії та операції на середньому сході, спрямовані на боротьбу з тероризмом. Наприклад, Місія ООН в Афганістані (МООНДА) працює на підтримку уряду та народу Афганістану у вирішенні безпекових, гуманітарних та розвиткових викликів, у тому числі у боротьбі з тероризмом. Також існують інші місії та ініціативи, спрямовані на зміцнення стійкості та безпеки у регіоні, які включають надання підтримки у вирішенні міжетнічних конфліктів, зміцнення правової системи, навчання та підготовку місцевих сил безпеки, а також сприяння відновленню економіки та інфраструктури в постраждалих від конфлікту областях. Такі місії спрямовані на створення умов для миру, стабільності та розвитку, що допомагає запобігти поширенню тероризму та екстремізму [18; 34].

Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, прийнята 15 грудня 1997 року ООН, є ключовим документом, спрямованим на запобігання та припинення використання бомбових терактів [2]. Конвенція закликає держави прийняти ефективні заходи для запобігання незаконному виробництву, накопиченню і використанню вибухових матеріалів з метою скоєння терористичних актів. Вона також покликана сприяти міжнародній співпраці у розслідуванні та переслідуванні осіб, які здійснюють бомбові теракти, а також у обміні інформацією та досвідом в цій області. Конвенція є важливим кроком у зміцненні міжнародної співпраці у протидії цьому виду тероризму.

Ключові аспекти конвенції включають встановлення міжнародних стандартів для криміналізації бомбового тероризму, визначення відповідальності за порушення цих стандартів та сприяння обміну інформацією та співпраці між країнами у

розслідуванні та переслідуванні випадків бомбового тероризму. Конвенція також має на меті забезпечити захист прав людини під час боротьби з бомбовим тероризмом та зміцнення міжнародної безпеки шляхом запобігання використанню бомбових пристроїв для терористичних цілей [2].

Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, прийнята ООН 9 грудня 1999 року, є важливим міжнародним документом, спрямованим на зменшення можливостей фінансування терористичних діяльностей [3]. Конвенція встановлює зобов'язання для учасників з ужиття ефективних заходів для запобігання, припинення та кримінального переслідування осіб і організацій, які здійснюють фінансування тероризму. Вона також сприяє міжнародному співробітництву в сфері обміну інформацією та взаємодії між правоохоронними органами для більш ефективної боротьби з цим явищем.

Конвенція визначає фінансування тероризму та встановлює міжнародні стандарти щодо криміналізації таких дій. Вона також встановлює механізми співпраці між країнами у забезпеченні відповідності їхніх законів та політик міжнародним стандартам боротьби з фінансуванням тероризму. Конвенція є важливим інструментом у міжнародній боротьбі з тероризмом та сприяє створенню міжнародної коаліції проти цього загрозливого явища [3].

Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН) веде боротьбу з тероризмом, адже тероризм часто пов'язаний зі злочинністю, включаючи незаконний обіг наркотиків для фінансування своїх дій. УНЗ ООН сприяє координації міжнародних зусиль у боротьбі з цими загрозами через розвиток політик, програм та технічної підтримки для країн у здійсненні правопорядку та запобіганні злочинності.

Крім того, УНЗ ООН надає підтримку країнам у розробці та впровадженні стратегій контролю над наркотиками та протидії тероризму. Це включає в себе навчання правоохоронців, розвиток правових систем, сприяння міжнародному співробітництву у сфері боротьби зі злочинністю та тероризмом, а також збільшення усвідомленості громадськості щодо цих проблем. УНЗ ООН виконує важливу роль у

підтримці стабільності та безпеки на міжнародному рівні, сприяючи усуненню загроз, які виникають внаслідок наркотиків та злочинності, в тому числі тероризму.

Ліга арабських держав, також відома як Арабська Ліга, грає важливу роль у співпраці з країнами Середнього Сходу щодо боротьби з тероризмом. Вона сприяє координації зусиль між арабськими країнами у протидії терористичним загрозам через обмін інформацією, розвиток стратегій та спільні дії. Ліга також працює над виробленням політик та програм для запобігання радикалізації і екстремізму, що можуть призвести до терористичних актів.

Ліга арабських держав також сприяє виробленню міжнародних норм та стандартів у сфері боротьби з тероризмом та взаємодії з іншими регіональними та міжнародними організаціями, такими як ООН та Європейський Союз. Через свою діяльність Ліга сприяє підвищенню безпеки та стабільності в регіоні, а також сприяє розвитку спільних стратегій та ініціатив для боротьби з тероризмом [47; 48].

Північно-Атлантична Рада (ПАР) є головним політичним органом НАТО і відповідає за визначення стратегічних напрямків діяльності Альянсу, включаючи боротьбу з тероризмом. Хоча НАТО фокусується переважно на обороні і колективній безпеці своїх членів, вона також звертає увагу на терористичні загрози, зокрема на Середньому Сході. ПАР виробляє політичні рішення щодо спільних заходів, включаючи підтримку партнерів у регіоні, надання допомоги у зміцненні їхніх здатностей до протидії тероризму та спільні операції з боротьби з терористичними групами.

ПАР координує зусилля членів НАТО та партнерів у розробці спільних стратегій, обміні інформацією та ресурсами, а також веде діалог з країнами Середнього Сходу для спільного розроблення та впровадження заходів протидії тероризму. Це включає підтримку при вирішенні конфліктів, зміцнення правових систем, тренування сил безпеки та розвиток гуманітарної допомоги для постраждалих від терористичних актів.

Глобальна коаліція з протидії ІДІЛ (Ісламська держава Іраку та Леванту) була створена в 2014 році з метою об'єднання міжнародних зусиль у боротьбі з

терористичною організацією ІДІЛ на територіях Сирії та Іраку, а також в інших регіонах, де вона діяла.

Головна мета коаліції полягає в ліквідації терористичної загрози, підтримці стабільності та безпеки в регіоні, а також у підтримці зусиль місцевих урядів у боротьбі з ІДІЛ. Членами коаліції є країни з усього світу, які надавали військову, фінансову та гуманітарну підтримку у цьому напрямку. Протягом років коаліція здійснювала військові операції, проводила навчання та надавала допомогу місцевим силам у відбитті контролю над територіями, захопленими ІДІЛ. Крім того, вона займалася розвитком міжнародної співпраці в області розслідування та припинення фінансування терористичних груп [36; 38].

У результаті спільних зусиль міжнародної коаліції і місцевих сил вдалося значно обмежити територіальні наростання ІДІЛ і знизити їх вплив. Однак терористична загроза залишалася актуальною, і коаліція продовжує працювати над запобіганням повернення ІДІЛ та інших терористичних груп.

Інтерпол є міжнародною організацією кримінальної поліції, спеціалізованою на боротьбі з міжнародною злочинністю, включаючи тероризм [1]. Вони співпрацюють з правоохоронними органами різних країн, включаючи країни на Середньому Сході, для обміну інформацією, координації дій та здійснення спільних операцій з боротьби з тероризмом. Однак, Інтерпол сам по собі не проводить військових або розвідувальних операцій, його роль полягає у сприянні міжнародному співробітництву та обміні інформацією між країнами.

Інтерпол надає своїм членам доступ до баз даних про підозрілих осіб, втікачів, викрадені предмети та іншу інформацію, яка допомагає у виявленні та затриманні злочинців. Вони також займаються навчанням та консультуванням правоохоронних органів щодо методів запобігання та розкриття злочинів, у тому числі тероризму, на Середньому Сході та в інших регіонах світу.

Інтерпол сприяє у проведенні спільних операцій між різними країнами для затримання підозрюваних у злочинах, у тому числі і терористів. Вони також співпрацюють з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН та Європол,

для координації зусиль у боротьбі з тероризмом та забезпечення міжнародної безпеки [1].

Таким чином, міжнародні організації грають важливу роль у боротьбі з тероризмом, співпрацюючи з країнами для розробки та впровадження стратегій протидії терористичним загрозам. Вони сприяють координації і обміну інформацією між державами, розвивають міжнародні норми та стандарти безпеки, і впроваджують проекти з попередження радикалізації та дерадикалізації. Такі організації, як ООН, ЄС, НАТО і Рада Європи, активно співпрацюють у цій сфері.

Також міжнародні організації здійснюють моніторинг та аналіз терористичних загроз, сприяють у вирішенні причин та умов, що сприяють тероризму, і надають допомогу країнам у зміцненні їхніх можливостей у протидії терористичним групам. Вони також важливі для розвитку міжнародного права, яке регулює питання екстрадиції, притягнення до відповідальності за терористичні злочини та інші аспекти боротьби з тероризмом.

Таким чином, регіональні та субрегіональні структури багатостороннього співробітництва відіграють ключову роль у розв'язанні терористичних проблем, забезпечуючи координацію зусиль між країнами, що стикаються зі спільними загрозами. Ці структури дозволяють розвивати спільні стратегії та механізми реагування, що враховують специфіку кожного регіону та сприяють підвищенню ефективності боротьби з тероризмом. Одна з основних переваг регіональних організацій полягає у можливості оперативного обміну інформацією про терористичні загрози та підозрюваних. Такі організації, як ШОС, ООН, УНЗ ООН, ПАР, ЦПДЦА ООН, НВЗДА, КАРІЦ, активно працюють над створенням і підтримкою баз даних, які допомагають відстежувати та нейтралізувати терористичні мережі. Регіональні структури також сприяють гармонізації правових і нормативних актів, що дозволяє країнам-учасникам ефективніше співпрацювати в рамках боротьби з тероризмом. Встановлення спільних стандартів і процедур допомагає уникнути юридичних перешкод у переслідуванні терористів, що переховуються за кордоном. Субрегіональні структури, такі як РАТС ШОС, надають платформу для узгодження дій на більш локалізованому рівні, що є

особливо важливим у випадках, коли країни мають спільні кордони та безпосередньо впливають одну на одну. Подібні структури можуть також сприяти організації спільних навчань і тренувань з метою підвищення готовності до реагування на терористичні загрози.

Крім того, регіональні субрегіональні організації відіграють важливу роль у запобіганні радикалізації та екстремізму. Вони можуть реалізовувати програми соціально-економічного розвитку, які зменшують привабливість тероризму для місцевого населення, а також просувати міжкультурний діалог і освітні ініціативи, що сприяють толерантності та розумінню між різними громадами. Важливим аспектом є також фінансова підтримка, яку надають ці організації для реалізації антитерористичних заходів. Вони можуть забезпечувати фінансування національних проєктів, спрямованих на посилення безпеки та стабільності, а також допомогти у створенні та підтримці інфраструктури, необхідної для ефективної боротьби з тероризмом.

Самі по собі регіональні та субрегіональні структури багатостороннього співробітництва є важливими інструментами у розв'язанні терористичних проблем. Вони забезпечують координацію дій, обмін інформацією, гармонізацію правових норм, організацію спільних заходів і підтримку антирефлексивним ініціатив, що разом сприяє більш ефективній боротьбі з тероризмом на глобальному рівні.

3.2. Проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході

Проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході включають в себе різноманітні аспекти, такі як політичні конфлікти, релігійні розбрати, економічні нерівності, ідеологічна радикалізація та зовнішні втручання. Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу, який враховує політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти.

Політична складність на Середньому Сході включає в себе конфлікти між різними етнічними та релігійними групами, втручання зовнішніх сил, відсутність стабільності та слабкість державних інститутів. Це ускладнює боротьбу з тероризмом, оскільки забезпечення безпеки стає важче в умовах постійних

конфліктів та недовіри між сторонами. Крім того, політичні проблеми служать підґрунтям для залучення нових терористів та підтримки терористичних організацій.

Також важливо враховувати, що політичні конфлікти стимулюють радикалізацію ідеологій та зростання екстремізму серед населення. Недовіра до уряду, відчуття беспорядності та відсутність перспектив призводять до того, що люди шукають альтернативні шляхи виразу своєї обуреності, у тому числі через підтримку терористичних організацій або саморадикалізацію. Таким чином, політична нестабільність поглиблює проблему тероризму та ускладнює її розв'язання.

Більше того, політична складність також ускладнює співпрацю між різними країнами та міжнародними організаціями у боротьбі з тероризмом. Різні інтереси, підходи та стратегії стають перешкодою для ефективного обміну інформацією, координації дій та спільних операцій. Таким чином, політична складність потребує не лише вирішення конкретних проблем у власних країнах, але й спільних зусиль між різними державами та міжнародними партнерами для ефективної боротьби з тероризмом на Середньому Сході.

Проблемою в політичному контексті є також фрагментованість та роз'єднаність між різними політичними та етнічними групами на Середньому Сході. Це часто призводить до ситуацій, коли різні суб'єкти конфлікту не можуть досягти мирного врегулювання через недоліки взаєморозуміння, довіри та співпраці. Рішення конфліктів та боротьба з тероризмом стають набагато складнішими у таких умовах [12; 19].

Релігійні розбрати на Середньому Сході викликають поглиблення ворожості та конфліктів між різними групами та релігійними спрямуваннями. Це створює плідний ґрунт для радикалізації та розповсюдження ідеологій тероризму, які намагаються використати релігійні переконання для виправдання своїх насильницьких дій. Боротьба з тероризмом на Середньому Сході потребує також управління релігійними напруженнями та просування міжрелігійного діалогу та взаєморозуміння.

Ця ситуація створює складнощі для вирішення конфліктів та зміцнення миру та стабільності в регіоні. Наприклад, релігійний екстремізм впливає на міжетнічні та міжрелігійні відносини, знижуючи рівень взаєморозуміння та сприяючи подальшому насильству. Для успішного протистояння тероризму важливо сприяти побудові міцних міжрелігійних відносин та сприяти толерантності та взаєморозумінню між різними релігійними спільнотами.

Крім того, релігійні розбрати послаблюють здатність урядів контролювати свої території та забезпечувати безпеку. У ситуаціях, коли релігійні групи мають значний вплив і підтримку серед населення, це ускладнює проведення антитерористичних операцій та знижує ефективність заходів з протидії тероризму. Тому розв'язання релігійних конфліктів та просування міжрелігійного діалогу є ключовими елементами стратегії боротьби з тероризмом на Середньому Сході.

Наприклад, в Іраку і Сирії військові конфлікти, які мають великий релігійний компонент, створили сприятливі умови для поширення терористичних груп, таких як ІДІЛ. Ці групи використовують релігійні ідеології для залучення нових бойовиків та легітимізації своїх насильницьких дій.

Також можна згадати напруженість між сунітами та шіїтами, що історично присутня в регіоні. Конфлікт між сунітською Саудівською Аравією та шітським Іраном, а також їх підтримка різних груп на території різних країн, призводить до виснажливих конфліктів, які використовуються терористичними групами для рекрутингу та мобілізації прихильників. Ці приклади показують, як релігійні розбрати на Середньому Сході стають підґрунтям для розгортання терористичних дій та ускладнюють боротьбу з тероризмом у регіоні.

Економічна нерівність також сприяє наростанню тероризму на Середньому Сході, оскільки вона провокує безробіття, відчуття безперспективності і соціальну напругу. Боротьба з нерівністю стає важливим аспектом стратегії протидії тероризму, включаючи розвиток економіки, створення робочих місць і підвищення життєвого рівня населення [23; 41].

Економічна нерівність поглиблює відчуття образи та безправ'я серед окремих груп населення на Середньому Сході, що призводить до радикалізації та приєднання

до терористичних груп. Наприклад, у багатьох країнах регіону існує значна різниця у розподілі багатства та можливостей між елітою та іншими масами населення. Це породжує відчуття непокори та ненависті до влади та системи, що в свою чергу створює сприятливий ґрунт для вербування та розгортання терористичних організацій. Інвестиції в розвиток інклюзивної економіки та соціальної справедливості можуть зменшити економічні нерівності та знизити привабливість тероризму для молоді та вразливих груп.

У країнах з великою економічною нерівністю, які часто зазнають терористичних нападів, вкладання у розвиток освіти та підприємництва може допомогти зменшити ризик радикалізації молоді. Також, розширення доступу до мікрофінансування для малих підприємств може стимулювати економічний зріст та зменшення безробіття, що в свою чергу допоможе зменшити соціальну напругу, яка часто лежить в основі терористичних дій.

Крім того, на Середньому Сході існує розмаїття ідеологій, які використовуються для рекрутингу та мобілізації бойовиків. Наприклад, окрім ісламського екстремізму, який є домінуючим, існують ідеології націоналізму, етнічного реваншу та антиколоніального погляду, які також служать як каталізатори для терористичної діяльності. Кожна з цих ідеологій має свої власні причини та механізми радикалізації, і тому боротьба з тероризмом потребує комплексного підходу, який враховує всі аспекти цього різноманіття. Такий підхід повинен включати в себе не лише військові заходи, але і політичні реформи, економічний розвиток, освіту та підтримку місцевих спільнот у запобіганні радикалізації.

Також важливо враховувати інтернаціональний аспект тероризму на Середньому Сході. Зокрема, багато терористичних груп мають міжнародні зв'язки та отримують підтримку ззовні. Тому співпраця між країнами, обмін інформацією та координація дій у рамках міжнародних інституцій можуть бути ефективними інструментами боротьби з тероризмом на Середньому Сході. Крім того, важливо підтримувати розвиток демократії та правової держави в регіоні, що допоможе зменшити вплив радикальних ідеологій та створити стабільнішу та безпечнішу соціальну та політичну обстановку [14; 36].

Також зовнішні втручання є складною проблемою в боротьбі з тероризмом на Середньому Сході. Деякі країни підтримують та фінансують терористичні групи з метою досягнення своїх власних політичних або стратегічних цілей. Це призводить до зростання чисельності терористичних дій та загрози для стабільності регіону. Один із найбільш відомих прикладів - це Іран, який звинувачується у фінансуванні різних груп, таких як Хезболла у Лівані та Хусі в Ємені. Саудівська Аравія також була підозрювана в фінансуванні вахабітських груп, які пропагують екстремістську ідеологію.

Проблема полягає в тому, що такі країни можуть використовувати терористичні групи як інструмент зовнішньої політики або для досягнення своїх геополітичних цілей. Це ускладнює боротьбу з тероризмом, оскільки вона вимагає не лише внутрішніх заходів для протидії самим групам, але й міжнародної співпраці для запобігання фінансуванню та підтримки терористичних організацій.

Боротьба з цим втручанням вимагає ефективної міжнародної співпраці, зокрема в сфері розвідки та обміну інформацією, а також санкцій проти країн, що підтримують тероризм. Також важливо працювати над підтримкою стабільних та демократичних урядів у регіоні, які здатні ефективно протистояти впливу ззовні та боротьбі з терористичними загрозами.

Проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході дійсно є дуже різноманітними і складними. Вони включають економічні нерівності, ідеологічну радикалізацію, зовнішні втручання, соціальні конфлікти та міжнародні суперечності. Це важке питання, що вимагає комплексного підходу та спільних зусиль багатьох країн та міжнародних організацій. Вирішення цих проблем потребує не лише військових заходів, але й економічних реформ, політичних розв'язань конфліктів, культурної та релігійної толерантності, а також розвитку демократії та правової держави [15; 32].

Також важливо враховувати унікальність кожної ситуації на Середньому Сході. Країни регіону мають різні політичні, економічні та культурні контексти, що впливають на динаміку тероризму. Наприклад, конфлікт в Сирії має свої власні особливості порівняно з ситуацією в Іраку чи Ємені. Тому рішення для боротьби з

тероризмом повинні бути призначені для врахування цих відмінностей і враховувати конкретні потреби та обставини кожної країни окремо.

Таким чином, боротьба з тероризмом на Середньому Сході ускладнюється низкою факторів:

- складність політичної ситуації. Регіон Середнього Сходу протягом багатьох років потерпає від політичної нестабільності та війн. Це створює сприятливі умови для діяльності терористичних груп;

- фінансування тероризму. Терористичні групи отримують фінансування з різних джерел, таких як торгівля наркотиками, зброєю та людьми;

- ідеологічна мотивація. Терористи часто мотивовані ідеологічними міркуваннями, що робить їх ще більш небезпечними.

На нашу думку, можливими шляхами вирішення проблеми є:

- політичне врегулювання конфліктів. Політична стабільність у регіоні допоможе зменшити підтримку тероризму;

- економічний розвиток. Створення робочих місць та покращення умов життя людей допоможе зменшити ризик їх радикалізації;

- боротьба з пропагандою тероризму. Важливо давати людям правдиву інформацію про тероризм і його наслідки;

- підтримка правоохоронних органів. Необхідно надавати правоохоронним органам країн Середнього Сходу ресурси та підтримку, необхідні для боротьби з тероризмом.

Отже, боротьба з тероризмом на Середньому Сході – це довгостроковий процес, який потребує спільних зусиль міжнародної спільноти. Важливо не лише боротися з терористичними групами, але й усувати кореневі причини тероризму, такі як бідність, нерівність та безробіття. Важливо зазначити, що боротьба з тероризмом не може бути виграна лише військовими засобами. Необхідний комплексний підхід, який включатиме політичні, економічні, соціальні та культурні заходи [53].

ВИСНОВКИ

У роботі сформовано низку положень щодо проблеми тероризму в регіоні Середнього Сходу. Основні результати дослідження знайшли відображення у висновках у контексті визначених у роботі мети і завдань.

1. Визначено концептуально-теоретичні засади дослідження тероризму. Після ретельного аналізу позицій науковців щодо визначення тероризму, запропоновано власне визначення даного поняття: тероризм – це політично мотивоване насильство або загроза насильства, яке має на меті сіяти страх серед цивільного населення та/або змусити уряд чи міжнародну організацію вжити певних дій. Наукові праці описують тероризм як політично мотивоване насильство, спрямоване на залякування цивільного населення або певних груп людей з метою досягнення політичних цілей. Цей акт насильства може проявлятися у різних формах, включаючи бомбардування, викрадення людей, вбивства та інші насильницькі дії. Проведення ретельного аналізу наукових праць стосовно тероризму дає нам можливість отримати ґрунтовне розуміння цього складного та багатогранного явища. Вивчення досліджень дозволяє дослідити сутність тероризму, його корені, характерні ознаки та рушійні сили.

2. Розглянуто причини тероризму на Середньому Сході. Тероризм на Середньому Сході протягом багатьох років залишається однією з найактуальніших проблем сучасних міжнародних відносин. Регіон характеризується високим рівнем політичної нестабільності, етнічної та релігійної фрагментації, економічною нерівністю, що створює сприятливі умови для виникнення та поширення терористичних груп. Тероризм на Середньому Сході - це складне явище з глибоким корінням, яке неможливо пояснити одним-єдиним фактором. Його причини багатогранні й значні, і включають в себе політичні, соціальні, економічні та релігійні чинники.

3. Охарактеризовано тероризм в міжнародно-політичних процесах Середнього Сходу. Висвітлено сучасні терористичні угруповання на Середньому Сході. Ісламська держава (ІД, також відома як ІДІЛ, ДАІШ) - це терористична

організація, яка виникла в Іраку та Сирії. Аль-Каїда - це сунітська джихадистська організація, яка прагне до повалення урядів та встановлення глобального ісламського халіфату. Хезболла – це ліванська шіїтська політична партія та воєнізована організація, визнана терористичною організацією США, Канадою, Ізраїлем, Австралією, Нідерландами, Великою Британією та деякими іншими країнами. Талібан – це ісламістський рух, який зародився в Афганістані на початку 1990-х років. Терористичні атаки призвели до загибелі тисяч людей і зруйнували життя мільйонів інших. Це призвело до зростання нестабільності та насильства в багатьох країнах регіону, що ускладнило урядам підтримку порядку та управління своїми країнами. Тероризм також призвів до розколу в суспільстві в багатьох країнах Середнього Сходу. Мусульмани та християни часто звинувачують один одного в насильстві, що призвело до зростання секти і недовіри. Тероризм дестабілізує політичну систему країни. Тероризм на Середньому Сході має серйозні негативні наслідки як для політичної стабільності, так і для економічного розвитку країн регіону. Терористичні акти спричиняють нестабільність, страх та відчуття небезпеки серед населення, що призводить до зменшення інвестицій, зростання витрат на безпеку та зниження потенціалу економічного зростання. Крім того, тероризм також призводить до руйнування інфраструктури, порушення прав людини та загострення гуманітарних криз.

4. З'ясовано роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом. Міжнародні організації активно працюють над проблемою тероризму на Середньому Сході, зосереджуючись на спільних заходах. Існує ряд міжнародних організацій та ініціатив, які борються з тероризмом на Середньому Сході. До них належать, зокрема такі, як: Організація Об'єднаних Націй, яка прийняла ряд резолюцій, що засуджують тероризм і закликають до міжнародної співпраці у боротьбі з ним; Глобальна коаліція з протидії ІДІЛ, що створена у 2014 році, об'єднує зусилля понад 80 країн у боротьбі з ІДІЛ; Інтерпол, який публікує «червоні картки» на терористів, що полегшує їх затримання та екстрадицію. міжнародні організації відіграють ключову роль у боротьбі з тероризмом шляхом сприяння співпраці між країнами, розвитку міжнародних стандартів безпеки, моніторингу та

аналізу терористичних загроз, надання допомоги країнам у зміцненні їхніх можливостей та розвитку міжнародного права в цій сфері. Це сприяє покращенню світової безпеки та зменшенню ризику терористичних актів.

5. Визначено проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході. Проблеми боротьби з тероризмом на Середньому Сході включають в себе різноманітні аспекти, такі як політичні конфлікти, релігійні розбрати, економічні нерівності, ідеологічна радикалізація та зовнішні втручання. Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу, який враховує політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти. Політична складність на Середньому Сході включає в себе конфлікти між різними етнічними та релігійними групами, втручання зовнішніх сил, відсутність стабільності та слабкість державних інститутів. Релігійні розбрати на Середньому Сході викликають поглиблення ворожості та конфліктів між різними групами та релігійними спрямуваннями. Економічна нерівність також сприяє наростанню тероризму на Середньому Сході, оскільки вона провокує безробіття, відчуття безперспективності і соціальну напругу. Крім того, на Середньому Сході існує розмаїття ідеологій, які використовуються для рекрутингу та мобілізації бойовиків. Також зовнішні втручання є складною проблемою в боротьбі з тероризмом на Середньому Сході. Боротьба з тероризмом на Середньому Сході – це довгостроковий процес, який потребує спільних зусиль міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерполу: Міжнародний документ від 13.06.1956. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_142 (дата звернення 20.03.2024 :)
2. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом: Міжнародний документ від 15.12.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text (дата звернення 02.04.2024 :)
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму: Міжнародний документ від 09.12.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text (дата звернення 28.03.2024 :)
4. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь [Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.]; за заг. ред. О.О. Резнікової. Київ. НІСД, 2017. 60 с.
5. Балацька О. Б. Тероризм у контексті глобалізації: сучасні тенденції. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 115. С. 422-426.
6. Баранова В. В. Міжнародний тероризм та його вплив на світову політику / В. В. Баранова // Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції (15 червня 2022 року) / оргком. Н. М. Черненко, О. М. Соловейчук. Одеса. Університет Ушинського. 2022. С. 12-15.
7. Бохенко В.М. Удосконалення системи боротьби з тероризмом: досвід США. Інформація і право. № 3(38). 2021. С. 149-154.
8. Бунчук М. М. Економічні причини і наслідки міжнародного тероризму. Аспекти публічного управління. 2016. № 1. С. 59–66.
9. В «Аль-Каїди» є новий лідер – звіт ООН. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-al-qaeda-novyj-lider/32273271.html> (дата звернення: 16.02.2024)
10. Годя І.М. Міжнародний тероризм як фактор негативного впливу на туризм. Східноєвропейський історичний вісник. 2018. Вип.6. С. 252-262.

11. Грабчук І.Л. Тероризм як міжнародне явище: джерела та канали його фінансування. Економіка, управління та адміністрування. Вип. 2 (104). 2023. С. 65-70.
12. Данильченко Ю. Б. Віктимологічні заходи протидії тероризму. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 2. С. 229–231.
13. Данильченко Ю. Б. Загальна концепція детермінації тероризму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2016. Вип. 41. Т. 3. С. 187–190.
14. Данильченко Ю. Б. Система детермінант тероризму. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 211–214.
15. Данильченко Ю. Б. Спеціально-кримінологічні заходи протидії тероризму. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 1. С. 114–118.
16. Данильченко Ю. Б. Тероризм : феномен, детермінація, протидія : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук (д-ра наук) : 12.00.08 / Ю. Б. Данильченко; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 34 с.
17. Друг А. Ісламська загроза та ідеологія ІДІЛ. Січовик. 2016. С. 11-12.
18. Загурська-Антонюк В. Ф. Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу. Інвестиції: практика та досвід. Вип. 17-18. 2020. С. 116-123.
19. Змієвська А.С. Повітряний тероризм // Матеріали АЕРО-2020. Повітряне і космічне право: [Матеріали Всеукраїнської конференції молодих учених і студентів, м. Київ, Національний авіаційний університет, 20 листопада 2020 р.] Том 1/ Змієвська А.С. Тернопіль: Вектор. 2020. С. 247-249.
20. Калмикова О. С. Тероризм і боротьба з ним у контексті прав людини. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика. Вип. 4-5. 2017. С. 6-11.
21. Канцір В. С. Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір. Європейські перспективи. Вип. 6. 2014. С. 182.

22. Ковтун Н. М. Тероризм як форма неконвенційної політичної активності у постгуманному просторі сучасності. Дилема війни/миру в постгуманному світі. 2017. С. 28-30.
23. Кудінов С. Державний тероризм–визначення та характеристика. Інформація і право. Вип. 2 (41). 2022. С. 78-84.
24. Кучерук М.М. Протидія тероризму в рамках сучасного міжнародного права. Дис.. на здоб. наукового ступеня к. ю. н.. Київ. Інститут законодавства Верховної Ради України. 2017. 183 с.
25. Лавер О., Матяшовська Б., Шуміло Н. Локальні війни початку ХХІ століття на Близькому та Середньому Сході і їхній вплив на міграційні процеси в регіоні. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 2 (43). 2020. С. 155-164.
26. Леонов Б. Д. Тероризм: інформаційно-правовий вимір. Інформація і право. Вип. 2 (37). 2021. С. 60-66.
27. Леонов Б., Васишин В. Тероризм як різновид соціального конфлікту. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. Вип. 2. 2015. С. 66-71.
28. Манойло К.О. Розмежування правових дефініцій: тероризм, політичний тероризм, агресія, революція, геноцид, анексія, війна. Часопис Київського університету права. Вип. 1. 2019. С. 308-311.
29. Матусевич А. В., Оборська С. В. Вплив руху «Талібан» на соціокультурні процеси в Афганістані у 1996-2021 рр. Редакційна колегія: Виткалов Володимир Григорович, кандидат педагогічних наук. 2022. С. 217-221.
30. Машков О. А., Мамчур Ю. В. Загроза національної безпеки: аерокосмічний тероризм, як новий виклик безпеці суспільства. Науковий часопис Академії національної безпеки. Вип. 2. С. 8-28.
31. Митко А., Колцова І. Інформаційний тероризм як інструмент впливу на інформаційний конформізм в глобальному середовищі. *Політичне життя*. Вип. 2. 2018. С. 135-139.

32. Мітін В. І. Інформаційний тероризм на сучасній міжнародній арені. Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Вип. 2 (1). 2017. С. 65-68.
33. Могільова С. В. Що віддзеркалює тероризм? Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ): матеріали міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 листоп. 2020 р.). Харків: ХНУВС, 2020. С. 340-342.
34. Мокляк В. Сучасний тероризм як соціальне явище: сутність та форми прояву. Проблеми законності. 2016. Вип. 135. С. 147-156.
35. Напади 11 вересня у США: що сталося у цей день. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58463114> (дата звернення: 15.02.2024)
36. Несправа М.В. Джихадистський тероризм в Європі перших двох десятиліть ХХІ століття: термінологічний аспект. ScienceRise. Вип. 4. 2018. С. 41-45.
37. Новоскольцев Г.Б. Тероризм як глобальна проблема сучасності. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. Вип. 2. 2016. С. 43-52.
38. Осетрова О.О. Насильство та тероризм: практика соціальної роботи й філософська рефлексія. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Вип. 3. 2017. С. 72-77.
39. Павленко С. О. Релігійний тероризм як загроза світовій безпеці: шляхи та способи подолання. Молодий вчений. Вип. 11. 2017. С. 966-971.
40. Петрук Н. Ісламська Держава як новий прояв радикального тероризму. Diss. Тернопіль. Вектор. 2017. С. 119-122.
41. Праховнік Н., Землянська О., Максим К. Кібератаки–тероризм ХХІ століття. Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки. 2017. С. 193-195.
42. Русанова Є. О. Ідеологічна орієнтація “Хезболла”. Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2023/За заг. ред. к. політ. н., проф. Трофименка МВ, д. е. н., проф. ОВ Булатової. Київ. 2023. 136 с.

43. Сизонюк В. Є. Проблема іміджу ісламських держав у сучасних міжнародних відносинах. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Вип. 2(12). 2020. С. 121-124.
44. США провели успішну антитерористичну операцію: ліквідовано лідера “Аль-Каїди” – ЗМІ. <https://tsn.ua/svit/ssha-proveli-uspishnu-antiteroristichnu-URL:operaciyu-likvidovano-lidera-al-kayidi-zmi-2124517.html> (дата звернення: 14.02.2024)
45. Тероризм: кримінологічна детермінація і кримінально-правова протидія: монографія / В. В. Середа, І. Р. Серкевич; за заг. ред. В. С. Канціра. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 188 с.
46. Ткач В. Ф. Сучасний тероризм: тенденції, вияви, виклики та загрози для України. Стратегічні пріоритети. Вип. 3. 2015. С. 12-18.
47. Целуйко М. Є. Соціально-політичні фактори існування терористичних груп в ісламських державах. Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія" Питання політології. Вип. 38. 2020. С. 89-96.
48. Швед В. О. «Арабська весна» у контексті сучасного трансформаційного процесу на Близькому і Середньому Сході. Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. Вип. 1. 2016. С. 109-122.
49. Ямпольська Л. Джихад в ісламській цивілізаційно-культурній традиції: проблеми сучасного наукового дискурсу. Scientific Collection «InterConf+». Вип. 40 (183). 2023. С. 341-354.
50. 21 найбільший теракт ХХІ століття: як цей світ остаточно збожеволів. URL: <https://chas.news/past/21-naibilshii-terakt-hhi-stolittya-yak-tsei-svit-ostatochno-zbozhevoliv> (дата звернення: 16.02.2024)
51. 36 установ системи ООН, ІНТЕРПОЛ та Світова митна організація допоможуть державам у боротьбі з тероризмом. URL: <https://news.un.org/ru/story/2018/02/1324201> (дата звернення: 15.02.2024)
52. Гринько В. В. Тероризм як фактор дестабілізації Середнього Сходу: геополітичні наслідки та шляхи протидії. ХХІV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки»: матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 2-5 квіт. 2024 р. С. 126.

URL: <https://nau.edu.ua/site/variables/docs/docsmenu/studnauka/polit2024/ФМВ-Інформаційно-комунікаційні%20засади%20міжнародних%20відносин.pdf>

53. Гринько В. В. Особливості тероризму в сучасних міжнародних відносинах на Середньому Сході. Дипломатія в міжнародних відносинах: сучасні виклики та перспективи : Зб. матеріалів всеукр. науково-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 29 лют. 2024 р. С. 301.

54. United Nations Office on Drugs and Crime. "CARICC activities." URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/drug-trafficking/caricc.html>

55. CARICC. "Mission and objectives." URL from: <http://www.caricc.org/index.php/en/about-caricc/mission-and-objectives>

56. Результати саміту в Астані: зростання ролі Азії у міжнародному порядку денному. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhнародni-vidnosyny/rezultaty-samitu-v-astani-zrostannya-rol-i-aziyi-u-mizhнародnomu>

57. Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia (CICA): what's in the name? URL: <https://web.archive.org/web/20210422200007/https://astanatimes.com/2017/10/conference-on-interaction-and-confidence-building-measures-in-asia-cica-whats-in-the-name/>

58. Security Council Report. "UNRCCA (Central Asia)". URL: https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2017-02/unrcca_central_asia_7.php

59. Internal and external dynamics of regional cooperation in Central Asia. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000187>

60. SCO Secretary-General meets with the Director of SCO RATS Executive Committee. URL: <https://eng.sectsco.org/20231102/-SCO-Secretary-General-meets-with-Director-of-SCO-RATS-Executive-Committee-964872.html>

61. Історія ПАТС ШОС. URL: https://ecrats.org/ru/archive/history_of_rats/